

ການວາງແຜນແຕ່ຫົວທີ່

ການວາງແຜນແຕ່ຫົວທີ່ ສາມາດຊ່ວຍຜູ້ທີ່ມີໂລກຄວາມຈຳເຊື່ອມ ຫຼື ດີເມັນເຊັຍ (dementia). ຄອບຄົວ ແລະ ຜູ້ດູແລຈັດການເລື່ອງການເງິນ ແລະ ເລື່ອງກົດໝາຍໄດ້ງ່າຍຂຶ້ນ. ຊໍ່ມູນສະບັບນີ້ ຈະອະທິບາຍກ່ຽວກັບວິທີວາງແຜນລ່ວງໜ້າ ແລະ ບອກລາຍຊື່ບຸກຄົນ ແລະ ອົງການຈັດຕັ້ງຕ່າງໆ ທີ່ຈະຊ່ວຍໄດ້.

ດີເມັນເຊັຍ ມີຜົນກະທົບຕໍ່ບຸກຄົນຕ່າງກັນ. ຄົນຜູ້ໜຶ່ງອາດເລີ່ມສູນເສຍຄວາມສາມາດແຕ່ຫົວທີ່ ໃນການກຳກັບເລື່ອງເງິນຄຳ ຫຼື ບໍ່ມີຄວາມໝັ້ນໃຈໃນການຕັດສິນໃຈໃນວຽກງານ, ແຕ່ຄົນອີກຜູ້ໜຶ່ງອາດສາມາດຮັກສາຄວາມຊຳນິຊຳນານນີ້ໄວ້ໄດ້ດີ.

ເຖິງຢ່າງໃດກໍດີ, ໄວ ຫຼື ຊຳ ຄວາມສາມາດຂອງຜູ້ທີ່ເປັນດີເມັນເຊັຍ ກໍຈະຫຼຸດລົງ ແລະ ເຂົາກໍຈະບໍ່ສາມາດຕັດສິນໃຈເອງໄດ້ ກ່ຽວກັບເລື່ອງການເງິນ ແລະ ເລື່ອງກົດໝາຍ.

ວາງແຜນລ່ວງໜ້າ

ການວາງແຜນລ່ວງໜ້າສາມາດເຮັດໃຫ້ຄອບຄົວ ແລະ ຜູ້ດູແລຈັດການເລື່ອງຂອງຜູ້ທີ່ເປັນ ດີເມັນເຊັຍ ງ່າຍຂຶ້ນ. ໝາຍຄວາມວ່າ ຜູ້ທີ່ເປັນ ດີເມັນເຊັຍ ສາມາດຮວມວາງແຜນ ແລະ ເຮັດໃຫ້ແນ່ໃຈວ່າ ຄວາມຕ້ອງການຂອງເຂົາ ຈະໄດ້ຖືກປະຕິບັດໄປຕາມທີ່ເຂົາຕ້ອງການ.

ຖ້າເປັນໄປໄດ້, ຄວນຫາການແນະນຳ ໃນເວລາຜູ້ທີ່ເປັນດີເມັນເຊັຍ ຍັງສາມາດຮວມປຶກສາ ແລະ ສາມາດເຊັນເອກະສານຕ່າງໆໄດ້.

ເລື່ອງການເງິນ

ຖ້າຫາກບັນຊີເງິນໃນທະນາຄານມີຊື່ຮວມກັນ, ຜູ້ເປັນຄູຄອງຂອງຜູ້ທີ່ເປັນ ດີເມັນເຊັຍ ກໍສາມາດໃຊ້ຕໍ່ໄປໄດ້ ໂດຍບໍ່ຕ້ອງມີການປ່ຽນແປງຫຍັງໝົດ. ແຕ່ວ່າ ບັນຫາອາດເກີດຂຶ້ນຖ້າຫາກຜູ້ທີ່ເປັນດີເມັນເຊັຍໃຊ້ບັນຊີທະນາຄານບໍ່ຖືກຕ້ອງ ຫຼື ມີແຕ່ຊື່ເຂົ້າຜູ້ດູແລໃນບັນຊີ. ເພື່ອຫຼີກລ່ຽງບັນຫານີ້ ຜູ້ທີ່ເປັນດີເມັນເຊັຍ ສາມາດມອບສິດໃຫ້ຜູ້ອື່ນເປັນຜູ້ຈັດການບັນຊີໃຫ້ ໃນເວລາທີ່ເຂົາຍັງມີຄວາມສາມາດຕັດສິນເລື່ອງຂອງຕົນເອງໄດ້. ທີ່ສຳຄັນຕ້ອງເຂົ້າໃຈວ່າ ການມອບສິດຈະບໍ່ມີຄວາມໝາຍເມື່ອເວລາຜູ້ກ່ຽວໝົດຄວາມສາມາດ ທີ່ຈະຕັດສິນໂດຍຕົນເອງໄດ້. ຫາກຜູ້ກ່ຽວບໍ່ຍອມຮັບການປ່ຽນແປງ ໃນວິທີການນີ້ ກໍຄວນໄປປຶກສາກັບຜູ້ອຳນວຍການທະນາຄານ ເພື່ອຫາວິທີຊ່ວຍແກ້ໄຂບັນຫານີ້.

ວາງແຜນລ່ວງໜ້າ ແປວ່າ:

- ມີລາຍເຊັນຮ່ວມກັນໃນທຸກໆບັນຊີການເງິນ
- ປຶກສາກ່ຽວກັບເລື່ອງເງິນ ກັບຜູ້ທີ່ປຶກສາການເງິນ
- ຕົກລົງກັນວ່າ ຜູ້ທີ່ເປັນ ດີເມັນເຊັຍ ຈະໃຊ້ເງິນໄດ້ວິທີໃດ ແລະ ເວລາໃດ.

ຜູ້ໃດສາມາດຊ່ວຍໄດ້?

- ຜູ້ຈັດການຂອງທະນາຄານ
- ຜູ້ທີ່ຖືກຮັບຮູ້ ວ່າເປັນທີ່ປຶກສາການເງິນ
- ທະນາຍຄວາມ
- ດີເມັນເຊັຍ ອອສເຕຣເລຍ (Dementia Australia)

ເອກະສານມອບສິດ

ໃນເກືອບທຸກລັດ (States) ແລະ ອານາເຂດ (Territories) ຜູ້ຄົນສາມາດເຊັນ ເອກະສານມອບສິດ ທີ່ເອີ້ນວ່າ Enduring Power of Attorney ຖ້າຫາກຜູ້ກ່ຽວຍັງມີສິດຕາມກົດໝາຍສາມາດຕັດສິນໃຈໃນເລື່ອງຕົນເອງໄດ້ໃນຂະນະນັ້ນ. ເອກະສານມອບສິດ (Enduring Power of Attorney) ເປັນເອກະສານທາງກົດໝາຍທີ່ອະນຸຍາດໃຫ້ຜູ້ທີ່ຖືກມອບສິດໄດ້ເບິ່ງແຍງເລື່ອງການເງິນຂອງອີກຜູ້ໜຶ່ງ ເມື່ອເວລາທີ່ເຂົາບໍ່ສາມາດເບິ່ງແຍງເອງໄດ້. ມີຫຼາຍຄົນເຮັດເອກະສານມອບສິດໄວ້ໂດຍບໍ່ກຳນົດວ່າ ມີພະຍາດຫຍັງ ຫຼື ມີການວິເຄາະຫຍັງເລີຍ.

ເອກະສານມອບສິດທຳມະດາ ຫຼື ທົ່ວໄປກໍມີຢູ່ ແຕ່ວ່າ ໃຊ້ການໄດ້ແຕ່ໃນເວລາທີ່ຄົນຜູ້ນັ້ນຍັງມີຄວາມສາມາດຕັດສິນໃຈໃນເລື່ອງຂອງຕົນເອງໄດ້. ແຕ່ Enduring Power of Attorney ຈະໃຊ້ການໄດ້ ຈົນກວ່າຄົນຜູ້ນັ້ນເສຍຊີວິດໄປ ຫຼື ວ່າໄດ້ຖືກລົບລາງ.

ຜົນອັນໜຶ່ງຂອງການມີເອກະສານມອບສິດ ກໍແມ່ນວ່າ ຜູ້ທີ່ເປັນດີເມັນເຊັຍ (dementia) ສາມາດເລືອກຜູ້ໃດຜູ້ໜຶ່ງ ເພື່ອປະຕິບັດຕ່າງໆເຂົາ ໃນດ້ານກົດໝາຍແລະການເງິນ ເມື່ອເວລາທີ່ເຂົາບໍ່ສາມາດປະຕິບັດດ້ວຍຕົນເອງໄດ້.

ວາງແຜນລ່ວງໜ້າ ແປວ່າ:

- ເພື່ອຮັບປະກັນວ່າ ຜູ້ທີ່ເປັນດີເມັນເຊັຍ (dementia) ໄດ້ມີໂອກາດຖືກຕ້ອງໃນການເຮັດເອກະສານມອບສິດໄວ້ເທົ່າທີ່ຈະໄວ້ໄດ້ ຫຼັງຈາກທີ່ເຂົາກວດພິພະຍາດ ແລະ ເຂົາຍັງມີຄວາມສາມາດເຮັດໄດ້.
- ເພື່ອຮັບປະກັນວ່າ ຄອບຄົວ ແລະ ຜູ້ດູແລ ກໍມີເອກະສານມອບສິດຂອງພວກເຂົາເອງຄືກັນ ເພື່ອຮັບປະກັນວ່າ ທຸລະກິດສວນ, ຕົວຂອງພວກເຂົາຈະຖືກເບິ່ງແຍງ ໃນກໍລະນີທີ່ພວກເຂົາເກີດບໍ່ມີຄວາມສາມາດຂຶ້ນມາຄືກັນ.
- ໃຫ້ມີສຳເນົາເອກະສານມອບສິດ ແລະ ໃຫ້ຮູ້ຈັກວ່າ ເກັບມຽນໄວ້ຢູ່ບ່ອນໃດ.

ຜູ້ໃດສາມາດຊ່ວຍໄດ້?

- ທະນາຍຄວາມ
- ສະຖາບັນຊ່ວຍດ້ານກົດໝາຍ (Legal Aid)
- ຜູ້ຮັກສາສິດທິຂອງຊຸມຊົນ
- ດີເມັນເຊັຍ ອອສເຕຣເລຍ (Dementia Australia)

ພິໄນກຳ

ພິໄນກຳ ຈະຊັບອກວ່າ ຊັບສິນຂອງຜູ້ເສຍຊີວິດຄວນແບ່ງປັນແບບໃດ. ພິໄນກຳຈະຖືກຕ້ອງຕາມກົດໝາຍ ກໍຕໍ່ເມື່ອຄົນຜູ້ນັ້ນເຂົ້າໃຈຄວາມໝາຍຂອງມັນ. ສະນັ້ນ ທີ່ສຳຄັນກໍແມ່ນວ່າ ຜູ້ທີ່ເປັນດີເມັນເຊັຍ (dementia) ຕ້ອງການຢາກເຮັດ ຫຼື ກວດຄືນພິໄນກຳ, ເຂົາກໍຄວນເຮັດໃນເວລາທີ່ເຂົາຍັງມີຄວາມສາມາດເຊັ່ນຊື່ໄດ້ຢູ່.

ວາງແຜນລ່ວງໜ້າ ແປວ່າ:

- ມີການປັບປຸງພິໄນກຳອອກມາໃໝ່
- ຮູ້ວ່າ ແມ່ນໃຜ ເປັນຜູ້ຈັດການມໍລະດົກຕາມພິໄນກຳ ແລະເກັບມື້ງໄວ້ຢູ່ບ່ອນໃດ.

ຜູ້ໃດສາມາດຊ່ວຍໄດ້?

- ທະນາຍຄວາມ
- ສະຖາບັນຊ່ວຍດ້ານກົດໝາຍ (Legal Aid)
- ດີເມັນເຊັຍ ອອສເຕຣເລຍ (Dementia Australia)

ການຕັດສິນໃຈກ່ຽວກັບການປົນປົວ

ຖ້າທ່ານສູນເສຍຄວາມສາມາດໃນດ້ານກົດໝາຍທີ່ຈະຕັດສິນໃຈໃນການປົນປົວຂອງທ່ານ, ຜູ້ອື່ນຕ້ອງເປັນຜູ້ ຕັດສິນໃຫ້ທ່ານ. ໃນການເກືອບທຸກລັດ (States) ແລະ ອານາເຂດ (Territories), ທ່ານສາມາດບົ່ງຊີ້ໃຫ້ໃຜຜູ້ໜຶ່ງທີ່ທ່ານເຊື່ອໃຈໄດ້ ເປັນຜູ້ຕັດສິນສິ່ງເຫຼົ່ານີ້ໃຫ້. ຖ້າທ່ານບໍ່ໄດ້ວາງແຜນໄວ້ລ່ວງໜ້າ, ກົດໝາຍຢູ່ແຕ່ລະລັດ ແລະ ແຕ່ລະອານາເຂດ ຈະອະນຸຍາດໃຫ້ສານພິເສດແຕ່ງຕັ້ງຜູ້ໃດຜູ້ໜຶ່ງ ເປັນຜູ້ຕັດສິນແທນທ່ານ.

ມີສອງວິທີ ທີ່ຊ່ວຍວາງແຜນລ່ວງໜ້າກ່ຽວກັບການຕັດສິນໃຈປົນປົວ

- ເອກະສານມອບສິດ ກ່ຽວກັບສຸຂະພາບ. ອັນນີ້ອະນຸຍາດໃຫ້ທ່ານ ບົ່ງຊີ້ໃຫ້ໃຜຜູ້ໜຶ່ງເປັນຜູ້ຕັດສິນໃຈຕາງທ່ານກ່ຽວກັບການປົນປົວ.
- ຄຳສັ່ງລ່ວງໜ້າທີ່ຂຽນໄວ້ເປັນເອກະສານ ຊຶ່ງຊັບອກຄວາມຕ້ອງການຂອງທ່ານ ກ່ຽວກັບການປົນປົວ.

ຢູ່ບາງລັດ ແລະບາງອານາເຂດ ອາດຈະເອີ້ນຊື່ ເອກະສານຕາງກັນ, ແຕ່ໜ້າທີ່ ບົດບາດມັນກໍຄ້າຍຄືກັນຫຼາຍ.

ວາງແຜນລ່ວງໜ້າ ແປວ່າ:

- ເພື່ອຮັບປະກັນວ່າ ຜູ້ທີ່ມີ ດີເມັນເຊັຍ ໄດ້ມີໂອກາດເຮັດເອກະສານມອບສິດ (Enduring Power of Attorney) ກ່ຽວກັບເລື່ອງສຸຂະພາບ ຫຼືຄຳສັ່ງລ່ວງໜ້າທີ່ຂຽນໄວ້.
- ມີສຳເນົາເອກະສານມອບສິດ ແລະຮູ້ຈັກວ່າເກັບມື້ງໄວ້ຢູ່ບ່ອນໃດ.

ຜູ້ໃດສາມາດຊ່ວຍໄດ້?

- ທະນາຍຄວາມ
- ສະຖາບັນຊ່ວຍດ້ານກົດໝາຍ (Legal Aid)
- ຜູ້ຮັກສາສິດທິຂອງຊຸມຊົນ
- ດີເມັນເຊັຍ ອອສເຕຣເລຍ (Dementia Australia)

ຜູ້ປົກຄອງແລະການບໍລິຫານ

ໃນເກືອບທຸກລັດ (States) ແລະ ອານາເຂດ (Territories), ຈະມີໜ່ວຍຄຸມຄອງ ຫຼື ສານໄກເກ່ຍ ທີ່ສາມາດແຕ່ງຕັ້ງຜູ້ປົກຄອງ ຫຼື ຜູ້ບໍລິຫານ ໃຫ້ຄົນທີ່ບໍ່ສາມາດຕັດສິນເລື່ອງຕົນເອງໄດ້. ຖ້າທ່ານມີບັນຫາກ່ຽວກັບເລື່ອງສ່ວນຕົວ ຂອງຜູ້ທີ່ມີ ດີເມັນເຊັຍ, ຫຼື ມີການຂັດແຍ່ງຜົນປະໂຫຍດຂອງເຂົາ, ກໍຄວນຈະພິຈາລະນາຍື່ນຄຳຮອງ ເພື່ອຂໍແຕ່ງຕັ້ງຜູ້ປົກຄອງ ຫຼືຜູ້ບໍລິຫານ.

ທ່ານສາມາດຕິດຕໍ່ ດີເມັນເຊັຍ ອອສເຕຣເລຍ (Dementia Australia) ເພື່ອປຶກສາວ່າ ຈະຕ້ອງການຍື່ນຄຳຮອງ ເພື່ອແຕ່ງຕັ້ງຜູ້ຄຸມຄອງ ຫຼື ຜູ້ບໍລິຫານ ຫຼືບໍ່, ແລະຈະເຮັດວິທີໃດ.

ຂໍ້ມູນເພີ່ມ

Dementia Australia ບໍລິການຊ່ວຍເຫຼືອ, ແຈ້ງຂໍ້ມູນ, ໃຫ້ການສຶກສາ, ໃຫ້ການອົບຮົມ ແລະ ປຶກສາ. ເຊັ່ນຕິດຕໍ່ສາຍໂທການຊ່ວຍເຫຼືອຂອງ ດີເມັນເຊັຍ ແຫ່ງຊາດ: National Dementia Helpline **1800 100 500** ເພື່ອເອົາຂໍ້ມູນເພີ່ມ ແລະ ເພື່ອເບິ່ງ ຂໍ້ມູນສະບັບອື່ນໆ ໃຫ້ຢູ່ເບິ່ງທາງອິນເຕີເນັດ dementia.org.au

ເພື່ອຊ່ວຍແປພາສາທາງໂທລະສັບ ໂທຫາສູນກາງເບີ **131 450**

Early planning

This Help Sheet discusses ways to plan ahead and organise financial and legal affairs and lists people and organisations that can help.

Dementia affects people differently. One person may begin to lose the ability to handle money or make competent business decisions at an early stage, while another person may keep these skills much longer.

However, sooner or later their abilities will decline and the person with dementia will be unable to make their own decisions about their financial and legal matters.

Planning ahead

Planning ahead can make it easier for families and carers to manage the affairs of a person with dementia. It may also mean that the person with dementia can participate in the planning and make sure that their wishes are carried out in the way that they would like.

Wherever possible, get advice while the person with dementia can still participate in the discussion and is legally competent to sign any documents.

Money matters

If a bank account is in joint names, the partner of the person with dementia can continue to operate it without any change in arrangements. However problems can occur if the person with dementia uses the account inappropriately or has accounts in their name only. To avoid these difficulties the person with dementia can give authority, while legally competent, for another person to operate the account. It is important to remember that this authority will be invalid if completed when the person is no longer legally competent. If they are unwilling to agree to a change of arrangement it may be helpful to consult the bank manager about a possible solution.

Planning ahead means:

- Having joint signatures on all financial accounts
- Discussing future financial affairs with a financial adviser
- Arranging how and when the person with dementia will access their finances

Who can help?

- Bank manager
- Accredited financial adviser
- Solicitor
- Dementia Australia

Enduring Power of Attorney

In most States and Territories a person can sign a document called an enduring power of attorney if they are legally competent at the time of signing. An enduring power of attorney is a legal arrangement that enables a nominated person to look after the financial affairs of another person should they become unable to do so. Many people have enduring powers of attorney regardless of any illness or diagnosis.

An ordinary, or general, power of attorney is also available but is only valid while a person is legally competent. An enduring power of attorney continues until the person's death, unless revoked.

One of the benefits of having an enduring power of attorney is that it allows the person with dementia to choose someone to act on their behalf in legal and financial matters when they are no longer able to do so themselves.

Planning ahead means:

- Ensuring that the person with dementia has the opportunity to consider making an enduring power of attorney if they don't already have one, as soon as possible after diagnosis and whilst they have the capacity to do so
- Ensuring that family and carers also have their own enduring powers of attorney to ensure that their affairs are well managed in case they also become incapable
- Having a copy of the enduring power of attorney, and knowing where it is kept

National Dementia Helpline 1800 100 500

dementia.org.au

This help sheet is funded by the Australian Government

Who can help?

- Solicitor
- The Law Society or Institute, or Legal Aid
- The Public Advocate or Public Guardian
- Dementia Australia

Wills

A will gives instructions as to how the estate of a deceased person should be distributed.

A will is only legal if the person understands its implications, so it is essential that if the person with dementia wishes to make, or update their will, they do so while they are still competent to sign.

Planning ahead means:

- Having an up-to-date will
- Knowing who the executor is, and where the will is kept

Who can help?

- Solicitor
- The Law Society or Institute, or Legal Aid
- Dementia Australia

Decisions about medical treatment

If a person with dementia loses the legal capacity to make decisions about their medical treatment, someone else needs to make those decisions for them. In most States and Territories a trusted relative or friend can be appointed to make these decisions. If this has not been put in place, the law in every State and Territory allows a particular court to appoint someone to make decisions on behalf of the person with dementia.

Two types of tools are available to help plan ahead for decisions about medical treatment:

- An enduring power of attorney covering health matters. This allows the person with dementia to appoint a person to be a substitute decision-maker for medical decisions
- An advance directive. This is a written document expressing the wishes of the person with dementia about medical treatment

Different names may be used in some States and Territories, but the function of the document is much the same.

Planning ahead means:

- Ensuring the person with dementia has the opportunity to make an enduring power of attorney covering health matters or an advance directive
- Having a copy of the document, and knowing where it is kept

Who can help?

- Solicitor
- The Law Society or Institute, or Legal Aid
- The Public Advocate or Public Guardian
- Dementia Australia

Guardianship and Administration

In most States and Territories there is a Guardianship Board or Tribunal that can appoint a guardian or administrator for a person who is no longer able to make decisions for themselves. If there are problems dealing with the affairs of the person with dementia, or there is conflict about the person's best interests, an application for the appointment of a guardian or administrator may need to be considered.

Dementia Australia can be contacted to discuss whether an application to appoint a guardian or administrator may be needed, and how to go about it.

FURTHER INFORMATION

Dementia Australia offers support, information, education and counselling. Contact the National Dementia Helpline on **1800 100 500**, or visit our website at dementia.org.au

For language assistance phone the Translating and Interpreting Service on **131 450**